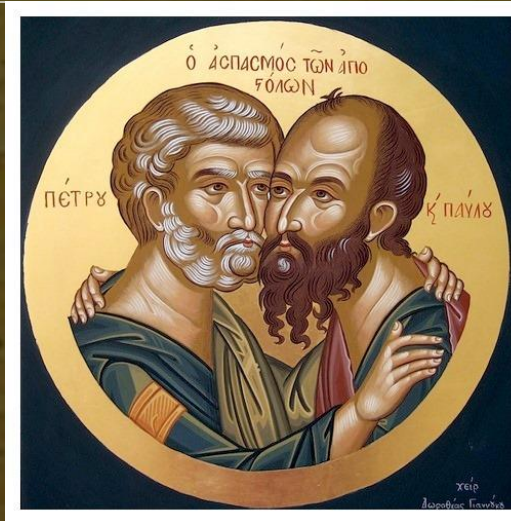

DĚJINY SPIRITUALITY 4

Modlitba u církevních otců

- V podání apoštolů je obsaženo všechno, co Božím lidu prospívá k svatému životu a k růstu víry. A tak církev ve své nauce, životě a bohoslužbě zvětňuje a všem pokolením předává všechno, co sama je a v co věří.
- Tato apoštolská tradice prospívá v církvi s pomocí Ducha svatého. Vyrůstá totiž chápání předaných věcí a slov, a to jak přemýšlením a studiem věřících, kteří je uchovávají ve svém srdci (srov. Lk 2,19.51), tak hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti, tak také hlásáním těch, kteří s posloupností v biskupském úřadě přijali bezpečné charisma pravdy. Církev totiž během staletí směřuje k plnosti Boží pravdy, dokud se na ní nenaplní Boží slova.
- *Výroky svatých otců svědčí o oživující přítomnosti této tradice, jejíž bohatství se přelévá do praxe a do života věřící a modlící se církve.*

Kříž: pravé poznání

Kdo směřuje do záhuby, má ovšem učení o Kristově kříži za hloupost. Ale my víme – a to je naše záchrana, že Bůh právě tímto způsobem projevil svou moc. V Písmu stojí: „*Způsobím, že moudrým nepomůže jejich moudrost a chytrost chytrých nebude k ničemu.*“ Kde jste, filozofové, znalci zákona a všichni učenci? Nedokázal Bůh, jak pošetilá je všechna moudrost světa? A protože přemoudřelému světu nestačily projevy Boží moudrosti k poznání Boha, rozhodl se Bůh zachránit ty, kdo mu uvěří, „pošetilým“ kázáním. Židé čekají jen samé zázraky, Řekové ve všem hledají logiku, ale my kážeme – ukřižovaného Krista. Židy to uráží a ostatní to pokládají za nesmysl. Ale povolání, ať židé či jinověrci, získávají v Kristu Boží moc i moudrost.

1 Kor 1,18-24

Kříž – mučednictví - askeze

- Kristův kříž: důkaz Kristovy/Boží lásky → „vítězství kříže“ (vzkříšení) → sláva křesťana → následování Krista v utrpení
- **Mučednictví:** příslušnost ke Kristu stvrzená obětí života
- **Askeze:**
 - alternativní stvrzení příslušnosti ke Kristu → úsilí o život podle Kristova vzoru → jednota společenství v lásce (Ignác Antiochijský *Efezským*) → pěstování ctností: střídmost/zdrženlivost
 - úsilí o překonání vnitřního rozdělení způsobeného hříchem

Hřích: vnitřní rozdělení

My jsme však slabí lidé, jako otroci prodaní hříchu. *I když víme, co je dobré a správné, a chceme se tím řídit, vyzní naše snaha často v pravý opak.* Třebaže dobrou vůli máme, neumíme ji proměnit v čin. Jako by v nás jednal kdosi jiný proti našemu lepšímu přesvědčení, takže Boží vůli neustále přestupujeme, ačkoliv ji rozumem schvalujeme. Čemu to nasvědčuje? *Ukazuje to, že uvnitř jsme ovládáni zákonem zla, který i naše nejlepší úmysly dovede převrátit ve špatné jednání.* Na jedné straně tedy rozumem chceme sloužit Bohu a dobru, na druhé straně neustále podléháme zlu. Jak ubozí jsme my lidé! Což neexistuje vysvobození z tohoto nešťastného otroctví? Díky Bohu existuje. Je tu cesta, kterou nám otevřel Ježíš Kristus.

Řím 7, 14b–25

Můžeme Ježíšovou zásluhou splnit požadavky zákona, když nepodléháme tomu, co chce tělo, ale jsme vedeni Duchem. Jestliže někdo žije podle své přirozenosti, je ovládán sobeckými touhami. Žije-li však v někom Boží Duch, je jím také usměrňován. Vlastní touhy vedou ke smrti. Duch Boží však dává život a pokoj. [...] Jestliže Boží Duch ve vás působí, jste jím vedeni k docela jinému životu. *Patříte-li opravdu Kristu, nemůže to být jinak. Z vlivu zla se vaše tělo vyprostilo Kristovou zásluhou;* jeho bezúhonnost vám teď zprostředkovává život, vyvěrající z jeho Ducha. [...] Ano, bratři, teď už nejsme podřízeni tomu, k čemu nás dříve naše přirozenost samozřejmě vedla. Kdo totiž sám sobě ve všem vyhoví, ten sám sebe zničí. Kdo však s Boží pomocí vítězí nad svými slabostmi, ten získá nepomíjející život.

Řím 8, 4–13

Dilema dvou cest

Poznejme a poučme se též o dalším. Jsou dvě cesty učení, pro něž se možno svobodně rozhodnout. Cesta světla a cesty tmy.

Cesta světla je tato: [...] Miluj Stvořitele, cti svého Tvůrce. Oslavuj toho, který tě zbavil smrti. Bud' pokorným opravdově a duchem bohatý. Nepřipoj se k těm, kteří krácejí cestou smrti. Nenávid' vše, co se nelíbí Pánu. Nenávid' každé pokrytectví. Neopouštěj přikázání Pána. Nepovyšuj se, ve všem bud' pokorný. *Nebaž po slávě. Svému bližnímu nerad' špatně.* Nebud' pyšný. Nesmilni, necizolož, nekaž mládež. Boží slovo nevyslovuj s nečistým úmyslem. *Při vyšetřování neber ohled na osobu.* Bud' laskavý, pokorný. *Rozvažuj slova, která jsi uslyšel. Nevzpomínej na zlé, jež ti způsobil tvůj bratr. Nebud' nerozhodný,* zda to uděláš či nikoli. Neber zbytečně Božího jména. Miluj svého bližního jako svůj život. Nezabíjej nenarozené ani narozené dítě. Nesnímej svou ochrannou ruku se svého syna či dcery, ale od mládí je uč Boží bázni. Nedychti po majetku svého bližního, nebud' lakomý. Ani v myšlenkách se nepřipoj k pyšným, ale stýkej se s pokornými a spravedlivými. *Co se ti přihodí, přijmi jako dobré u vědomí, že bez Boha se nic nestane. Nebud' vrtkavý ani upovídaný.* [...] *Nebud' ukvapený v řeči.* Ústa jsou totiž smrtelnou pastí. Pokud můžeš udělat něco pro svou duši, tak bud' bez hříchu. Nevztahuj ruce ke braní ani nezavírej k dávání. [...] Neváhej dát a když dáš, nelituj toho, neboť poznáš, jak dobrý je Odplatidel. Chraň svěřený majetek, nic k němu nepřidávej ani neubírej. Neměj v lásce špatného člověka, sud' spravedlivě. *Nebud' příčinou rozbrojů, ale rozvaděné usmiřuj.* Vyznej se ze svých hříchů. Nemodli se špatným úmyslem. [...]

Cesta temnot je záludná a veskrze proklínaná. Je totiž cesta věčné smrti a věčného trestu. Na ní usmrcují duši modloslužba, drzost, touha po moci, pokrytectví, cizoložství, vražda, únos, pýcha, provinění, podvod, špatnost, domýšlivost, vzdorovitost, travičství, kejklírství, lakota, žádný strach před Bohem. Po ní jdou ti, kteří pronásledují dobré, kdo nenávidí pravdu, kdo milují lež, kdo neodměňují spravedlivě, kdo nechtějí dobro ani spravedlivý soud, kdo nepomáhají vdově ani sirotku; kdo nespí ne ze strachu před Bohem, ale kvůli špatnosti; *u kterých je na hony vzdálena laskavost a trpělivost; kdo milují lehkomyšlnost, kdo nesplácejí dluhy,* kdo neznají slitování s chud'asem, kdo nepomáhají slabému, *kdo rádi pomlouvají,* kdo neznají svého Tvůrce, kdo zabíjejí děti a ničí zárodek Boží, kdo se odvracejí od nuzného a utlačují sklíčeného, obhájci bohatých, kdo nespravedlivě soudí chudé, naprostí hříšníci.

List Barnabášův XVIII – XX

Mylná pojetí askeze

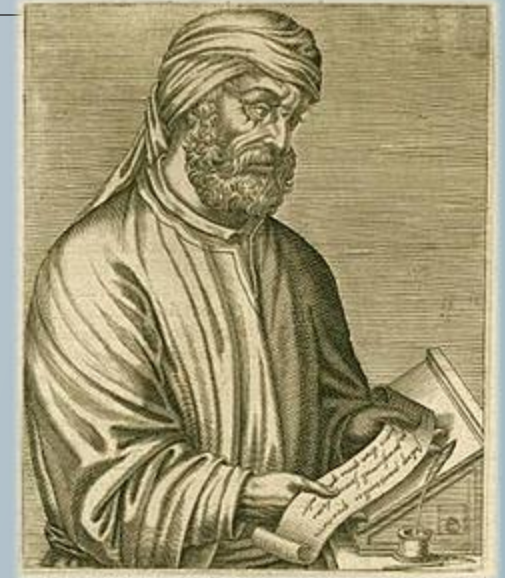
Enkratismus

- *Enkrateia* – zdrženlivost
- Zachycen v apokryfních *Skutcích apoštolů*
- Odstup vůči hmotnému světu až jeho odmítání (dualistická koncepce vzniku světa)
- Asketická praxe: odmítání manželství, abstinence od „těžkých“ jídel (maso, víno)
- Umírněná verze na pomezí oficiální církve (Tatianus)
- Heretické verze: Markion, Mání

Gnosticismus

- *Gnósis* – poznání
- Pravověrná křesťanská gnóze X heretické gnostické proudy
- Heretická linie: rozpracování dualistické vize původu světa, odmítání hmoty (tělesnosti)
- Pravověrná linie: Klement Alexandrijský, Origenes – návaznost na Janovo evangelium (*mystická kontemplace* – *nažíraní* jako zdroj pravého vědění/poznání = *theória/gnósis*)

Tertulián – *O modlitbě*

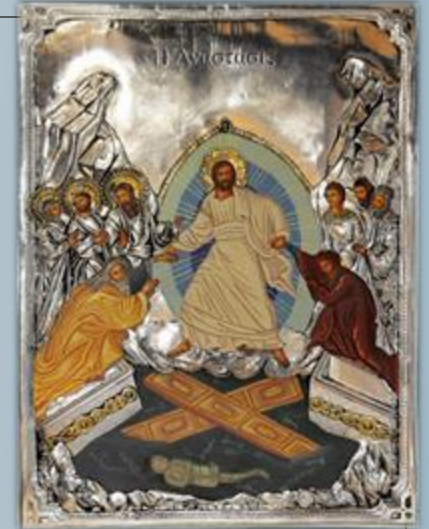

- Stručný komentář k modlitbě *Otče náš*
- Modlitební postoje (stání, klečení)
- Rituály spojené s modlitbou (umývání rukou, políbení pokoje)
- Skrytost modlitby a askeze (*Mt 6,5–18*)
- Modlitební časy
- Odívání žen

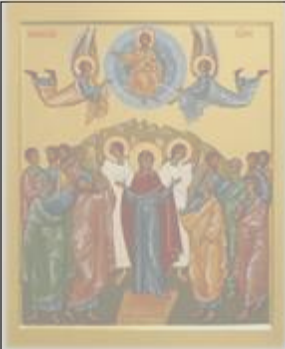
„Modlitba Páně je opravdu shrnutím celého evangelia.“ „Když nám Pán předal tuto modlitbu, dodal: ‘Proste a dostanete’ (Jan 16,24). Každý tedy může podle svých potřeb vysílat k nebi různé modlitby, začínaje ovšem vždycky modlitbou Páně, která zůstává základní modlitbou.“ *„Když říkáme ‘Posvět’ se jméno tvé’, prosíme, aby bylo posvěcováno v nás, kteří jsme v něm, ale i v druhých, kteří se ještě neotevřeli Boží milosti; abychom byli zajedno s příkázáním, které nám ukládá modlit se za všechny, dokonce i za nepřátele. Právě proto neříkáme výslovně: ‘Posvět’ se tvé jméno ‘v nás’, protože prosíme, aby bylo posvěcováno ve všech lidech.“*

Tertulián – *O modlitbě* 1;10;3

Cyprián – O modlitbě Páně

- Modlitba Páně: „*modlitba v Duchu a v pravdě*“ (J 4,23b)
- Úvod: modlitební postoje a přednes – skromnost, střídmost ve vyjadřování, postoj vyjadřující pokoru (Lk 18,9–14: *farizeus a celník*)
- Modlitba ≠ záležitost jednotlivce: utváří společenství (sjednocuje) „*náš*“
- Posvěcení Božího jména: prosba o uchování svatosti udělené křtem („*Budte svatí, jako i já jsem svatý*“ Lev 19,2 || 1 Pt 1,16 || Mt 5,48)
- „*Bud' vůle tvá*“ – modlitba v Getsemanech (Mt 26,39)

Cyprián – *O modlitbě Páně*

On předpověděl, že *přichází hodina, kdy ti, kteří Boha opravdově ctí, budou ho uctívat v Duchu a v pravdě*; a nyní splnil, co tehdy slíbil, abychom my, kdo jsme skrze jím darované posvěcení ducha a pravdu přijali, Jej mohli opravdu duchovně uctívat tak, že budeme užívat, co nám svěřil. A která modlitba může být duchovněji než ta darovaná Kristem, který nám také poslal Svatého Ducha? Která modlitba v Otcově přítomnosti může být opravdovější než ta vyslovená ústy Syna, který je Pravdou? Je tedy nejen nevědomostí, ale přímo chybou modlit se jinak, než jak nás On naučil.”

Cyprián – *O modlitbě Páně*, kap. 2

Poté říkáme *Posvěť se jméno Tvé*. Nežádáme tím, aby byl Bůh posvěcen naší modlitbou, ale snažně Ho prosíme, aby bylo Jeho jméno posvěceno v nás. Kdo by totiž mohl posvětit toho, kdo posvěcuje? Ale protože řekl *Budte svatí, jako já jsem svatý*, prosíme a žádáme právě o to: abychom – my, kdo jsme byli posvěceni křtem – vytrvali v tom, čím jsme již začali být. A naléhavě o to prosíme každý den, protože potřebujeme být denně posvěcováni, aby toto trvalé posvěcování smylo viny, kterých se denně dopouštíme. Apoštol popisuje posvěcení, které nám Boží milosrdná láska propůjčuje, takto: *Což nevíte, že nespravedliví nebudou mít účast v Božím království? Nemyjte se: Ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani nemravníci, ani zvrácení, ani zloději, ani lakomci, opilci, utrhači, lupiči nebudou mít účast v Božím království. A to jste někteří byli. Dali jste se však obmýt, byli jste posvěceni, byli jste ospravedlněni ve jménu Pána Ježíše Krista a Duchem našeho Boha*. Říká, že jsme byli posvěceni ve jménu Pána Ježíše Krista a Duchem našeho Boha. Vyprošujeme si, aby v nás právě toto posvěcení zůstávalo. A protože náš Pán a Soudce varuje toho, koho uzdravil a daroval mu nový život, aby už *nehřešil, aby ho nepotkalo něco horšího*, prosíme nepřetržitými modlitbami, aby svou ochrannou péčí uchoval posvěcení a obnovený život, které jsme z Boží milosti dostali.

Cyprián – *O modlitbě Páně*, kap. 12

Kapadočtí otcové

Řehoř z Nyssy:

- důraz na důležitost modlitby a její hodnotu → zanedbání modlitby = prostor pro hřích
- synovská důvěra: svoboda a otevřenost
- zpytování svědomí před zvoláním „Otče“
- jednota modlitby a způsobu života

Basil Veliký:

- modlitba – především zaměření duše
- rovnováha mezi modlitbou a prací („ustavičná modlitba + „práce dnem i nocí“ – sv. Pavel)
- „radostný postoj úžasu a díkuvzdání“
- komunitní charakter modlitby

Origenes – *O modlitbě*

„Neustále se modlí ten, kdo svou modlitbu spojuje se skutky a skutky s modlitbou. Jenom tak můžeme pokládat zásadu neustálé modlitby za uskutečnitelnou.“ „Jestliže přilneme ke Kristu, můžeme se s ním stát jedním duchem, a tak splnit jeho vůli; tak se bude dokonale plnit jak na zemi, tak i na nebi.“ „Bůh nechce člověka nutit k dobru: chce svobodné bytosti ... Pokušení je k něčemu užitečné. Nikdo kromě Boha neví, co naše duše od Boha dostala; dokonce ani my si to neuvědomujeme. Pokušení to však odhaluje, aby nás učilo poznávat se, a tak na vlastní oči objevit svou ubohost, a aby nás přinutilo děkovat za všechno dobré, co nám pokušení odhalilo.“

Origenes – *O modlitbě* 12; 26; 29 (citace z KKC)

Modlitba jako „umění askeze“

- Origenovo pojednání *O modlitbě*: exegeze s využitím vzdělání v gramatice → vytváří terminologii křesťanské asketiky/mystiky
- Příklady:
 - exegeze Řím 8,26: „jak“ a „za co“ se modlit → 1. vnitřní dispozice (jak) + 2. předmět modlitby (za co)
 - výklad slova „modlitba“: různé pasáže Písma zmiňující modlitbu → analýza jednotlivých úryvků → syntéza významu
- Výklad o vztahu svobodné vůle a Boží milosti: kontrapozice Mdr 9,13–16 X 2 Kor 9,14 + J 15,14–15
- Nutnost kultivovat vnitřní dispozici: Boží milost se setkává s lidským úsilím tam, kde samo lidské úsilí už nemůže dosáhnout pokroku
- Jádrem výkladu o modlitbě Páně: *synovství* – jen ten, kdo je skutečně Božím dítětem, může nazývat Boha Otcem → Kristus – vzor pravého synovství: křesťan povolán jej napodobovat (k tomu modlitba *Otče náš* zve)
- ***Porozumění lidské přirozenosti (mravním aspektům lidského jednání) vyžaduje porozumění jazyku***

Mluvení: prostředek boje s pokušením

- Paradox křesťanské zkušenosti (Tertulián): *jistota spásy získané křtem X nejistota o sobě samém*
- Dimenze/fáze pokušení (dle Foucaulta):
 - dynamický prvek: myšlenka hledá cestu do nitra duše („vnější“ charakter pokušení: *Satan bojuje o to, oč ho křest připravil* → nutná trvalá bdělost v boji, který se v křesťanovi odehrává)
 - dramatická událost: na úrovni myšlení se odehrává boj, během kterého člověk buď přijímá nebo odmítá nabízející se myšlenky (mnišství: *poslušnost* v rámci duchovního vedení – nástroj boje s pokušením)
 - pokušení se stává předmětem analýzy, v níž se slovo (verbalizace) stává hlavním prostředkem boje
- Verbalizace: „zviditelnění“ duševního obsahu (myšlenek, představ a obrazů → nástroj kontroly)
- Sdělování v rámci duchovního vedení → pozornost vůči dění v nitru → orientace v sobě samém → větší bdělost v boji s pokušením
- **Slovo „zviditelněním“ pokušení osvobozuje**

Milani, Baptiste. „Parler pour ne pas entrer en tentation: La rechute dans le salut, selon Michel Foucault." *Communio*, vol. 261, Janvier - Février, 2019, p. 82-94.

Augustin – *List Probě*

- Meditace nad modlitbou *Otče náš*, hojně prokládaná citacemi z Písma
- Modlitba Páně jako shrnutí modliteb
- Dilema nevyslyšené modlitby: trpělivě přijmout a děkovat
- Modlitba nesená a inspirovaná Duchem

Důrazy

- Ideál ustavičné modlitby (1Sol 5,17: „*Bez přestání se modlete...*“) → zakotvení modlitby v hodinách dne
- Katecheze o modlitbě podložené odkazy na Písmo: Danielova modlitba 3x denně (Dan 6,10); Petrova polední modlitba (Sk 10,9); odpolední modlitba Petra a Jana v chrámu (Sk 3,1)
- Modlitba jako „vzpomínka na Boha“ (Basil Veliký) a „budování vztahu s Bohem“ (Augustin)
- Kristus = prostředník modlitby (křesťan se modlí *skrze* Krista = vstupuje do Kristova vztahu k Otci)
- Přednášení proseb: nepotřebuje Bůh, ale člověk (očištění tužeb; růst v trpělivosti, důvěře a rozlišování)
- Problém nevyslyšené modlitby – různé důvody
- Modlitba = rámeček dne: ráno plán → večer bilance (Basil)
- Koncepce „duchovního boje“ (B. Milani – *Parler pour ne pas entrer en tentation*)
- ***Modlitba není nikdy soukromou záležitostí, ani když se člověk modlí o samotě!***